

Tăng cường giáo dục phẩm chất nhân ái cho học sinh ở trường tiểu học

Tạ Diễm Mi

Học viên cao học, Trường ĐH Trà Vinh

Received: 10/8/2024; Accepted: 16/8/2024; Published: 19/8/2024

Abstract: Compassion is an essential quality in life and work. Equipping primary school students with this quality provides them with a solid foundation to grow into responsible adults who respect and help others in society. This article discusses the importance, objectives, principles, content, methods, forms, and collaborative efforts involved in educating compassion in primary school students.

Keywords: Education, Compassion, Primary School Students

1. Đặt vấn đề

Nghị quyết 29/2013 Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng xác định: “Chuyên mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học”. Với mục đích quán triệt và thực hiện Nghị quyết của Đảng, Chương trình giáo dục phổ thông (GDPT) môn Giáo dục công dân (GDGD) (được ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo) đã đề ra mục tiêu: “Chương trình môn Giáo dục công dân góp phần hình thành, phát triển ở học sinh (HS) các phẩm chất chủ yếu: yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực và trách nhiệm. Quan trọng hơn đó là giáo dục phẩm chất nhân ái trong dạy học môn Đạo đức có vai trò đặc biệt quan trọng, với lứa tuổi đầu cấp học phổ thông tạo tiền đề vững chắc cho giáo dục nhân cách toàn diện. Việc giáo dục phẩm chất nhân ái không chỉ giúp HS phát triển nhân cách tốt mà còn góp phần xây dựng một xã hội biết yêu thương và sẻ chia.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

-Khái niệm “Phẩm chất: là những tính tốt thể hiện ở thái độ, hành vi ứng xử của con người; cùng với năng lực tạo nên nhân cách con người” (TT32/2018).

-Nhân ái là một đức tính thể hiện lòng yêu thương, sự cảm thông và sự quan tâm chân thành đến người khác. Phẩm chất nhân ái là một đặc điểm đạo đức, thể hiện sự thấu hiểu, cảm thông và lòng trắc ẩn đối với người khác.

2.2. Tầm quan trọng giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Nhân ái là một phẩm chất được nằm sâu trong mỗi bản chất của một con người. Phẩm chất này luôn tồn tại bên trong con người của chúng ta và nó ở trong

chính cuộc sống của bản thân. Thông thường thì lòng nhân ái thường xuất hiện ở những hoạt động hàng ngày như: Cử chỉ, lời nói, hành động... Khi mình mở lòng nhân ái đối với bất cứ ai thì người đó sẽ cảm nhận được sự ấm áp của mình.

Yêu thương con người là một trong những phẩm chất đạo đức tốt đẹp của dân tộc ta có từ ngàn đời nay. Dân tộc ta luôn gìn giữ và phát huy truyền thống đó. Mỗi một cá nhân đều phải sống và có trách nhiệm với xã hội để góp phần vào sự phát triển của loài người.

Ở giai đoạn lớp 1, trẻ đang trong quá trình hình thành và phát triển nhân cách. Giáo dục phẩm chất nhân ái giúp thiết lập nền tảng giá trị cốt lõi về lòng tốt, sự quan tâm và tôn trọng người khác. Việc giáo dục lòng nhân ái ngay từ đầu giúp trẻ hình thành thói quen và hành vi tích cực, từ đó trở thành những cá nhân có trách nhiệm và tích cực trong xã hội. Trong một xã hội ngày càng đa dạng, việc phát triển lòng nhân ái giúp trẻ dễ dàng thích ứng với những môi trường và nhóm người khác nhau, đồng thời xây dựng mối quan hệ hài hòa và tôn trọng lẫn nhau.

2.3. Mục tiêu giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Giúp HS nhận biết và hiểu về lòng nhân ái, sự quan tâm, chia sẻ, giúp đỡ và cảm thông với người khác.

HS sẽ học cách nhận diện và phân biệt các hành vi nhân ái trong cuộc sống hàng ngày, như việc giúp đỡ bạn bè, chia sẻ đồ chơi, hoặc an ủi bạn khi gặp khó khăn.

Giúp HS phát triển khả năng nhận diện và hiểu cảm xúc của người khác, từ đó tạo ra các phản ứng phù hợp và nhân ái.

Thực hiện các hoạt động giúp HS đặt mình vào vị trí của người khác để phát triển sự thấu cảm, chẳng hạn như thông qua các trò chơi nhập vai hoặc câu chuyện.

2.4. Nguyên tắc giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường Tiểu học

Nguyên tắc phát triển theo giai đoạn: Cần phải hiểu rõ đặc điểm tâm lý, nhận thức và tình cảm của HS lớp 1 để xây dựng nội dung và phương pháp giáo dục phù hợp. Phẩm chất nhân ái nên được phát triển một cách tự nhiên, từng bước và phù hợp với lứa tuổi của các em.

Nguyên tắc học qua trải nghiệm: HS học tốt nhất khi các em được tham gia vào những hoạt động thực tế. Do đó, giáo dục phẩm chất nhân ái nên kết hợp với các hoạt động thực hành, nơi học sinh có thể trải nghiệm và thể hiện lòng nhân ái thông qua hành động cụ thể.

Nguyên tắc tích cực và khuyến khích: Tạo ra một môi trường học tập tích cực, khuyến khích HS thể hiện lòng nhân ái. Những hành vi nhân ái nên được khen ngợi và khuyến khích để học sinh cảm thấy được động viên và có động lực tiếp tục thể hiện các phẩm chất tốt đẹp.

Nguyên tắc nhất quán và liên tục: Giáo dục phẩm chất nhân ái cần được thực hiện một cách liên tục và nhất quán trong mọi hoạt động học tập và sinh hoạt của học sinh. Điều này giúp các em hiểu rằng lòng nhân ái không chỉ là một hành động đơn lẻ mà là một phần quan trọng của cách sống hằng ngày.

Nguyên tắc kết hợp giữa gia đình và nhà trường: Sự hợp tác giữa gia đình và nhà trường là cần thiết để đảm bảo học sinh được giáo dục về lòng nhân ái một cách toàn diện. Phụ huynh và giáo viên nên phối hợp chặt chẽ để định hướng và rèn luyện phẩm chất này cho các em.

Nguyên tắc giáo dục bằng gương mẫu: Giáo viên và người lớn trong môi trường học tập cần làm gương về lòng nhân ái. Học sinh sẽ học được rất nhiều từ cách cư xử và hành động của người lớn xung quanh.

Nguyên tắc linh hoạt và phù hợp cá nhân: Mỗi học sinh có những điểm mạnh và nhu cầu khác nhau. Do đó, phương pháp và nội dung giáo dục phẩm chất nhân ái cần được điều chỉnh linh hoạt để phù hợp với từng học sinh, đảm bảo mọi em đều có cơ hội phát triển phẩm chất này.

Nguyên tắc thúc đẩy sự thấu cảm: Giáo dục phẩm chất nhân ái nên chú trọng đến việc phát triển khả năng thấu cảm ở học sinh, giúp các em biết đặt mình vào vị trí của người khác và hiểu được cảm xúc, khó khăn của người khác.

2.5. Nội dung giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Theo chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể

2018, nội dung phẩm chất nhân ái: Yêu quý mọi người: Yêu thương, quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình. Yêu quý bạn bè, thầy cô; quan tâm, động viên, khích lệ bạn bè. Tôn trọng người lớn tuổi; giúp đỡ người già, người ốm yếu, người khuyết tật; nhường nhịn và giúp đỡ em nhỏ. Biết chia sẻ với những bạn có hoàn cảnh khó khăn, các bạn ở vùng sâu, vùng xa, người khuyết tật và đồng bào bị ảnh hưởng của thiên tai.

Tôn trọng sự khác biệt giữa mọi người: Tôn trọng sự khác biệt của bạn bè trong lớp về cách ăn mặc, tính nết và hoàn cảnh gia đình. Không phân biệt đối xử, chia rẽ các bạn. Sẵn sàng tha thứ cho những hành vi có lỗi của bạn (Chương trình phổ thông tổng thể, 2018, tr.39-40)

Quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình: Nhận biết được biểu hiện của sự quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình. Thể hiện được sự quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình bằng những hành vi phù hợp với lứa tuổi. Lễ phép, vâng lời ông bà, cha mẹ, anh chị; hiếu thảo với ông bà, cha mẹ; nhường nhịn và giúp đỡ em nhỏ.

2.6. Phương pháp giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Phương pháp giáo dục phẩm chất nhân ái cho học sinh lớp 1 ở trường tiểu học: Giáo dục thông qua câu chuyện: Sử dụng các câu chuyện, truyện cổ tích hoặc sách tranh với nội dung tập trung vào lòng nhân ái và cách cư xử tốt đẹp. Sau khi đọc, giáo viên có thể tổ chức thảo luận để học sinh hiểu rõ hơn về ý nghĩa của những hành động nhân ái. Tổ chức các hoạt động như chia sẻ đồ chơi, giúp đỡ bạn bè trong lớp hoặc tham gia các hoạt động cộng đồng để học sinh trải nghiệm trực tiếp và rèn luyện phẩm chất nhân ái.

Khuyến khích hành vi tích cực: GV nên khen ngợi và tặng thưởng nhỏ khi học sinh thể hiện lòng nhân ái, ví dụ như giúp đỡ bạn bè, chia sẻ với người khác. Điều này sẽ thúc đẩy học sinh lặp lại những hành vi tích cực này.

Dạy qua ví dụ: GV và nhân viên trong trường nên là những tấm gương về lòng nhân ái để học sinh noi theo. Những hành động nhỏ như lắng nghe, hỗ trợ và chăm sóc lẫn nhau sẽ để lại ấn tượng mạnh mẽ trong lòng học sinh. Sử dụng các trò chơi nhập vai để giúp học sinh đặt mình vào vị trí của người khác, từ đó phát triển sự thấu cảm và lòng nhân ái.

Tạo cơ hội cho HS thảo luận về những tình huống cụ thể, như cách giúp đỡ bạn gặp khó khăn, để học sinh có thể đưa ra những ý kiến và học hỏi từ nhau. Khuyến khích học sinh vẽ tranh, làm thủ công, hoặc

sáng tác các bài hát về lòng nhân ái để phát triển tư duy sáng tạo và sự thấu cảm.

Nêu gương những việc làm tốt, những tấm gương sáng để học sinh noi theo. Nêu gương và khen thưởng học sinh kịp thời khi học sinh tiến bộ và làm tốt trong các hoạt động.

2.7. Hình thức giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Phát triển phẩm chất cho HS lớp 1 có thể được thực hiện thông qua nhiều hình thức khác nhau. Qua thực tiễn cho thấy cách thức hiệu quả để triển khai vào nhà trường là tích hợp trong việc dạy và học tất cả các môn, chứ không dạy nội dung này như một chương trình độc lập hay là một phần của hoạt động ngoại khóa.

Hoạt động ngoại khóa: Tổ chức các hoạt động như thăm viện dưỡng lão, tham gia các chương trình từ thiện hoặc làm tình nguyện tại các cơ sở cộng đồng. Những hoạt động này giúp học sinh trải nghiệm và thực hành lòng nhân ái trong cuộc sống thực tế.

Giờ sinh hoạt lớp: Dành thời gian trong các buổi sinh hoạt lớp để thảo luận về lòng nhân ái, chia sẻ những câu chuyện hoặc tình huống mà học sinh có thể bày tỏ lòng tốt, giúp đỡ người khác.

Giáo dục tích hợp trong môn học: Tích hợp các bài học về lòng nhân ái vào các môn học khác như Đạo đức, Tiếng Việt, Mỹ thuật hoặc Âm nhạc. Ví dụ, trong môn Tiếng Việt, học sinh có thể đọc và viết về những câu chuyện liên quan đến lòng nhân ái.

Hoạt động nhóm: Khuyến khích HS tham gia các hoạt động nhóm, nơi mà các em cần hợp tác và giúp đỡ lẫn nhau. Các hoạt động này có thể bao gồm các dự án nhỏ, trò chơi đồng đội hoặc công việc nhóm trong lớp.

Lễ hội và sự kiện: Tổ chức các lễ hội hoặc sự kiện như “Ngày nhân ái” hoặc “Tuần lễ từ thiện,” nơi học sinh có thể tham gia vào các hoạt động tập thể để bày tỏ lòng nhân ái và học cách giúp đỡ người khác.

Sân khấu hóa: Sử dụng các vở kịch ngắn, đóng vai hoặc tiểu phẩm liên quan đến lòng nhân ái để học sinh có thể hiểu và thể hiện các giá trị này thông qua nghệ thuật sân khấu.

Giáo dục qua gương mẫu: GV và nhân viên trường học thể hiện lòng nhân ái qua hành động hằng ngày, từ cách họ đối xử với học sinh đến cách họ giúp đỡ lẫn nhau trong công việc.

2.8. Sự phối hợp các lực lượng giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS lớp 1 ở trường tiểu học

Gia đình: Phụ huynh đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách cho trẻ. Gia đình nên là môi

trường đầu tiên để trẻ học về lòng nhân ái thông qua việc thể hiện tình yêu thương, quan tâm và chia sẻ với các thành viên trong gia đình. Cha mẹ có thể kể những câu chuyện về lòng tốt hoặc khuyến khích con tham gia vào các hoạt động từ thiện nhỏ tại nhà.

Nhà trường: GV cần liên tục trao đổi với phụ huynh về tiến trình phát triển phẩm chất nhân ái của học sinh. Việc tổ chức các buổi họp phụ huynh, hoặc các buổi hội thảo về giáo dục phẩm chất nhân ái, sẽ giúp tăng cường sự phối hợp và thống nhất phương pháp giáo dục giữa gia đình và nhà trường.

GV chủ nhiệm: Là người trực tiếp hướng dẫn và giáo dục học sinh hằng ngày, giáo viên chủ nhiệm đóng vai trò chính trong việc xây dựng và thực hiện các kế hoạch giáo dục phẩm chất nhân ái.

GV bộ môn: Mỗi giáo viên bộ môn có thể tích hợp giáo dục lòng nhân ái vào nội dung bài giảng của mình. Ví dụ, GV mỹ thuật có thể khuyến khích HS vẽ tranh về tình yêu thương, còn GV âm nhạc có thể hướng dẫn các bài hát về lòng tốt.

Ban giám hiệu và các tổ chức đoàn thể: Ban giám hiệu có thể phối hợp với các tổ chức như Đội Thiếu niên Tiền phong, Hội Chữ thập đỏ để tổ chức các hoạt động ngoại khóa, sự kiện từ thiện, nhằm tạo cơ hội cho HS thực hành lòng nhân ái trong thực tế.

Bạn bè trong lớp: Việc tạo ra các hoạt động nhóm, cặp đôi sẽ giúp HS học cách chia sẻ, giúp đỡ và hợp tác với bạn bè. Qua đó, các em sẽ dần dần phát triển lòng nhân ái và sự quan tâm đến người khác.

Bạn bè trong trường: Những hoạt động giao lưu giữa các lớp, các khối trong trường cũng là cơ hội để HS thể hiện và học hỏi về lòng nhân ái từ bạn bè.

3. Kết luận

Giáo dục phẩm chất nhân ái cho HS tiểu học là một nhiệm vụ quan trọng trong quá trình hình thành và phát triển nhân cách của trẻ. Nhân ái không chỉ là một giá trị đạo đức mà còn là nền tảng để xây dựng mối quan hệ xã hội lành mạnh, giúp trẻ phát triển toàn diện và trở thành công dân có trách nhiệm trong tương lai. Khi giáo dục nhân ái được triển khai tốt, lớp học trở thành một môi trường an toàn, thân thiện, nơi các em cảm thấy được tôn trọng và yêu thương. Điều này thúc đẩy tinh thần học tập và khả năng tương tác tích cực giữa các học sinh.

Tài liệu tham khảo

1. Quốc hội (2019), *Luật Giáo dục sửa đổi bổ sung năm 2019*, NXB Chính trị Quốc gia - ST. Hà Nội
2. Nguyễn Trọng Lăng (2023) *Giáo trình Tâm lý học lứa tuổi tiểu học và Tâm lý học sư phạm*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.